

*Миронова Л. А.,
старший викладач кафедри іноземних мов
природничих факультетів
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЖЕСТОВИХ РУХІВ І МІМІКИ ЛЮДИНИ У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІСПАНСЬКОЇ МОВ

Анотація. У праці досліджуються соматичні фразеологізми української та іспанської мов, що базуються на номінаціях жестових рухів і міміки людини. Здійснено аналіз і класифікацію матеріалу, вибраного із фразеологічних словників української та іспанської мов.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, концепт, жест, міміка, поза, соматизм.

Постановка проблеми. Українська фразеологія ґрунтується на етнографічних, етнолінгвістичних працях багатьох науковців. Найвідомішими українськими дослідниками можемо вважати таких: Б. Ларіна, Ю. Прадіда, Л. Авксентьєва, М. Алефіренка, Л. Скрипник, Л. Удовиченко, В. Ужченка. На особливу увагу в цьому плані заслуговує зіставне вивчення соматичних фразеологізмів, які є необхідними компонентами спілкування представників різних етнокультур. Власне соматизми широко досліджено на внутрішньомовному рівні: з позицій концептуалізації частин тіла, виявлення антропоцентричного характеру соматизмів. При цьому спостерігається посилення наукового інтересу науковців до аналізу соматизмів як компонентів фразеологізмів різних мов, зокрема іспанської: Х. Касареса [13], Г. Корпас Пастор [14], А. Пам'єса Бертрана [15], А. Зулуаги [16], Н. Стрілець [9], О. Толстової [10]. Жестові й мімічні фразеологічні одиниці досліджували О. Потебня [6], Н. Добрушина [3], Г. Крейдлін [4, 5], Л. Самойлович [7], В. Ужченко [11], О. Федосов [12] та ін. Цікавими є роботи Г. Крейдліна, у яких досліджуються жести, пози, рухи тіла та фразеологізми, що базуються на основі цих описів [4, с. 269–277]. Г. Крейдлін склав словник міміки й жестів, але фразеологія в ньому – не основний об'єкт дослідження [2]. Відсутність в українській і зарубіжній лінгвістиці комплексного багатоаспектного порівняльного дослідження соматичних фразеологізмів іспанської та української мов із залученням новітніх методів зумовили необхідність та **актуальність** аналізу зазначених феноменів.

Носієм соматичного коду культури є тіло людини в цілому, воно виступає як цілісний концепт, який задає просторові, якісні, емоційні й інші орієнтири. Численні дослідження виявляють, що при спілкуванні більше ніж 65 % інформації передається за допомогою невербальних засобів комунікації: жестів, міміки, рухів, поз. Однакові за технікою виконання жести й рухи часто по-різному інтерпретуються представниками різних країн, оскільки більшість з них є культурно-специфічними. Жести майже завжди символічні, проте коли жест відображається в мові, він найчастіше фразеологізується. Це відбувається, напевно, тому, що сам жест може сприйматися неодно-

значно, хоча опорні компоненти, котрі входять до нього (зокрема, певна частина тіла, певний орган), сприймаються всіма носіями мови в їхньому первинному значенні однаково. Символізація ж вимагає найчастіше однозначності, що досягається насамперед фразеологізацією. Саме в фразеології відображається концептуалізація жестових рухів людини й положень її тіла [4, с. 272]. Мова жестів інтернаціональна лише в частині жестів, що описують звичайні дії, мимовільні вияви, але багато в чому «жестова комунікація такий самий національний феномен, як і вербальні мови» [1, с. 157]. Соматичні фразеологізми, описуючи міміку, жести чи рухи тіла відображають зовнішні вияви емоцій чи душевні стани та процеси.

Мета роботи – аналіз і систематизація соматичних фразеологізмів української та іспанської мов, що описують жести, рухи й міміку людини. Об'єкт дослідження – жестові фразеологічні одиниці з компонентом – соматизмом. Предметом дослідження є семантика та концептуалізація фразеологізмів з номінацією жестів, міміки, поз і рухів. Дослідження зазначеного класу фразеологізмів у роботі має комплексний характер і спрямоване на семантичний аналіз та когнітивний опис, що передбачає виявлення особливостей концептуалізації значення соматизмів у фразеологізмах української та іспанської мов. Аналіз фразеологічних одиниць конкретної мови дає змогу виявити систему символів і еталонів національної культури. Основний акцент у роботі зроблено на дослідження соматичних фразеологічних одиниць української та іспанської мов, які описують жести й рухи з комунікативною метою – передавання певного повідомлення. За цими рухами спостерігач може дізнатися про фізичний і душевний стан людини, але сама людина не ставить на меті передати за їх допомогою певну інформацію.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нашому матеріалі соматичні фразеологізми подані такими групами: фразеологічні одиниці, що називають знакові жести, пози, рухи, мімічні дії людини, а також соматичні фразеологізми, котрі характеризують симптоми яких-небудь фізіологічних чи емоційних станів людини. Жест – це рух тіла чи рук, що супроводжує людську мову або замінює її [8, с. 522]. О. Федосов, досліджуючи «антропоморфну фразеологію жестів», зазначає, що «фраземи, які означають жести, відрізняються за такими семантичними і прагматичними ознаками: номінація у таких ФО подвійна, з подвійним денотатом. Попри вираження власного значення (що звичайно буває вираженням почуття чи позиції), ці фраземи виражають і власне конкретний рух» [12, с. 103–104]. Жести використовуються або ра-

зом зі словами, або без супроводу слів. Як самостійний знак жест використовується в тому випадку, коли слова не можуть сприйматися адресатом через специфіку ситуації (далека відстань, гамір, соціальні умовності тощо): махати руками (для привернення уваги), підняти руку (на уроці, на дорозі). Але основна функція жестів як невербальних засобів спілкування – супроводжувати вербальний засіб спілкування – мовлення, посилюючи виразність слів, уточнюючи їх, сприяючи кращому розумінню та сприйняттю інформації. У процесі спілкування відбувається кореляція двох знакових систем – вербальної й невербальної.

У нашому науковому дослідженні розглядається процес концептуалізації українських та іспанських соматизмів, у яких хоча б один із варіантів розвиває своє фразеологічне значення. Однією з типових підстав створення метафоричної образності соматичних фразеологізмів є рухи, пов'язані з певним соматизмом. Це може бути жест, міміка, інший рух як реакція на ту чи іншу подію, на поведінку інших людей і навколишній світ, загалом якась фізично виявлена дія. Прикладом відмінностей норм спілкування є те, що іспанці говорять дуже емоційно, голосно, активно супроводжуючи своє мовлення невербальними засобами комунікації. В іспанській культурі заохочується експресія в процесі вербальної комунікації. Як і більшість інших південних народів, вони належать до «контактних» культур. У цілому спостерігається спрямованість на емоційно-експресивне сприйняття навколишнього світу. Тому в іспанській мові велика кількість фразеологічних одиниць, у яких відображені жести й рухи. До складу таких фразеологізмів найчастіше входять соматизми *brazo*, *mano* (рука), *cabeza* (голова), *pie* (нога), *уїа* (ніготь). В українській мові власне жестові рухи відображаються у великій кількості фразеологізмів переважно з соматизмами бік, голова, рука, ніс.

Фразеологічні словосполучення, які розвинули фразеологічне значення, можна розділити на такі групи:

- а) фразеологізми, що описують жести людини;
- б) фразеологізми, що описують пози людини;
- в) фразеологізми для описання рухів тіла;
- г) фразеологізми, що описують міміку людини.

Соматичні фразеологізми, що описують жести, ми розділимо на такі групи: 1) фразеологічні одиниці, до складу яких входить лексема «рука»: згорнути руки, підвести руку, поклавши руку на серце, потирати руки, розводити руками. В іспанській мові група фразеологізмів з соматизмом *mano*, що описують жести, є численною: *abrir la mano* – роздати щедрою рукою (досл.: відкрити руку); *frotarse las manos de gusto* – потирати руки; *poner la mano en el pecho* – старатися судити по справедливості (досл.: покласти руку на груди); *morderse las manos* – перейматися, кусати лікті (досл.: кусати руки), *echarse las manos a la cabeza* – вжахнутися, схопитися за голову (досл.: покласти руки на голову). Також зафіксовано фразеологізми з соматизмом *brazo* (рука від плеча до кисті або від ліктя до кисті). Більшість таких фразеологізмів мають еквіваленти з соматизмом *mano* та збігаються з ними за значенням: *abrir los brazos* – дивуватися, розводити руками; *cruzarse de brazos* – схрестити руки, нічого не робити. Назва останнього жесту розвиває фразеологічне значення: дивуватися, розгубитися, бути у скрутному становищі чи бути без-

силим що-небудь змінити. Цей фразеологізм називає жест, при якому людина розводить руки так, щоб співрозмовнику була видна внутрішня поверхня долонь, показуючи, що в руках нічого немає. Такий жест є знаком здивування, знаком того, що людина розгублена, безсильна, не знає, як поводитися в складній ситуації;

2) фразеологічні одиниці, у складі яких є лексеми – назви різних частин руки: затиснути в кулак, і пальцем не торкатися, штрикати пальцем, пальцем поворухнути; в іспанській мові маємо таке: *morderse los dedos* – кусати лікті (досл.: кусати пальці), *no mover un dedo* – і пальцем не поворухнути (досл.: не рухати пальцем), *alzar el dedo* – підняти руку при голосуванні чи клятві (досл.: підняти палець);

3) фразеологічні одиниці, до складу яких не входить слово рука чи слова, які називають частини руки, однак жест, вербалізований такими соматичними одиницями, виконується за участі руки чи її частин: бити себе (кулаком) в груди, братися за живіт, гребти під себе, ухопитися за голову; *llevar de los cabellos* – тягнути проти волі (досл.: тягнути за волосся); *gascarse la barriga* – байдикувати (досл.: чухати живота); *taparse las orejas* – закрити вуха;

4) номінації жестів, направлених на учасників спілкування: гладити по голові, надавати по шиї, рука в руці, простягнути руку. Ця група є досить численною в іспанській фразеології: *alargar el brazo* – простягнути руку допомоги, *atar las manos* – заважати (досл.: зв'язати руки), *besar las manos* – цілувати руки, виказуючи пошану; *dar la mano* – подати руку допомоги; *ponerle los dedos en la cara* – дати ляпаса (досл.: покласти пальці на обличчя).

Друга група фразеологізмів – це фразеологічні одиниці, що описують пози людини. За визначенням, пози – це «загальні конфігурації тіла і співвідносні положення його частин, як правило, більш статичні, ніж, наприклад, жести рук чи ніг» [5, с. 111]. Фразеологізми цієї групи включають таке: 1) положення тіла, в утворенні яких беруть участь голова та її частини: вбирати голову в плечі, високо тримати голову, вішати голову, піднести голову, схилити голову. В іспанській мові ця група також є досить численною. Переважна більшість фразеологізмів базуються на опозиції «верх-низ». Коли голова піднята, то це свідчить про гарне здоров'я людини, її становище в суспільстві: *con la cabeza alta*, *levantar cabeza*, *llevar la cabeza muy alta*. А опущена, схилена голова – це символ хвороби, підкорення, поганого стану справ: *agachar la cabeza*, *bajar la cabeza*, *doblar la cabeza*; 2) пози за участі всього тіла: братися фертом за боки (стояти фертом), лежати на боці. Перший приклад – це суто слов'яно-кириличний образ від старослов'янської назви літери «Ф» – ферт. Цей фразеологізм вказує на метафоричний зв'язок з цією літерою самовпевненої статури людини. Адже людина, взявши руки в боки, нагадує собою літеру «Ф». Цікавою є номінація цієї пози в іспанській мові: *con los brazos en jarrá*, що дослівно означає «з руками у вигляді глечика». Глечик з ручками нагадує літеру Ф. В Іспанії поза «стояти руки в боки» притаманна людям з маленьких містечок. Особливо популярна вона серед жінок старшого віку, підлітків і юнаків; 3) пози за участі рук чи їх частин: держати в руках, сидіти склавши руки, скласти руки на грудях, стояти з простягнутою рукою; *estar con las manos cruzadas* (бути зі схрещеними руками), *con los brazos caídos* (з опущеними руками), *estar*

mano sobre mano (рука на руці); 4) пози, в утворенні яких беруть участь ноги: триматися на ногах, ледве на ногах стояти, простягти ноги, спутати руки й ноги. В іспанській мові маємо таке: *arrastrar los pies* (витягнути ноги), *con las piernas cruzadas* (зі складеними навхрест ногами), *no bullir pie ni mano* (заклякнути).

Третя група фразеологічних одиниць – це номінації рухів тіла. Рухи всього тіла чи окремих його частин, на відміну від поз, динамічні. Фразеологізми цієї групи називають рухи тіла, що виконуються за допомогою ніг: зводиться на ноги, підставити ногу, схопитися на ноги, топтати ногами, ходити на пальцях. В іспанській фразеології ця група не є численною: *estirar los pies* (розім'яти ноги, прогулятися), *echar pie atras* (відставати, досл.: поставити ногу назад), *andar a pies forzados* (поспішати, досл.: ходити прискореними ногами). Досить вживаними в українській та іспанській фразеологіях також є соматизми: *спина/espalda* (гладити по спині, повернутися спиною, *volverse de espaldas, caer de espaldas, tornar las espaldas*); *рука/mano* (випустити з рук, дати по руках, обома руками ухопитися, прибрати до рук, ударити по руках, *salir con las manos en la cabeza* – програти, *frotarse las manos del gusto* – потирати руки від задоволення, *meter mano* – заволодити; *голова/cabeza* (на голові ходити, намилити голову, підвести голову, скрутити голову, *sacudir la cabeza, tornar la cabeza*); *плечі/hombros* (вбирати голову в плечі, зводити плечима, розправити плечі, скидати з плечей, *alzar los hombros, apretar el hombro*).

Серед зібраного нами матеріалу численною є група фразеологізмів, які описують поклони, припадання до ніг іншої людини: валятися в ногах, кидатися в ноги, кланятися в ноги, лягати до ніг, падати в ноги, стелитися під ноги. Ці рухи можуть супроводжувати привітання, прощання, прохання, вдячність. Вони можуть виражати шанобливе ставлення, любов, вірність, відданість, покору, залежність, приниження, каяття, смиренність. Більша частина фразеологізмів цієї групи розвинула своє значення з назв конвенціональних рухів тіла, які здійснювала нижча за статусом людина відносно людини з вищим соціальним статусом. Ці рухи пов'язані з давнім етикетом. Як жест поваги в давнину при вітанні активно використовували уклін. Глибина поклонів залежала від статусу партнерів і характеру ситуації. У княжу добу на Русі існував звичай: звертаючись до князя, русичі низько кланялися, інколи сягаючи чолом землі. Відтоді у мові закріпилися вислови: бити чолом, кланятися в ноги, падати до стоп, поклонитися в пояс. Фразеологічне сполучення «бити чолом» означає шанобливо вклонитися, вітаючи кого-небудь. Серед ритуальних поклонів, особливо церемоніальних, існує своєрідний уклін землі. Наші предки кланялись землі та цілували її на знак пам'яті, пошани. Від ритуальних поклонів сакральному об'єктові (землі, божеству) до етикетного поклону – такий шлях еволюції відповідного жесту. В іспанській мові ми знайшли фразеологізм *besar los pies*, що дослівно перекладається як «цілувати ноги» й означає шанобливе звертання. Вислів *arrastrarse a los pies de* (досл.: припадати до ніг) означає «повзати в ногах», тобто принижуватися.

Соматичні фразеологізми, що описують жести, можуть вживатися власне метафорично: затикати вуха – не дослухатись до когось, брати голову в руки – почати вести себе розумно, бити чолом – уклінно просити, благодати,

втерти носа – перевершити когось у певній справі; *alargar la mano* (досл.: простягнути руку) – допомогти; *escupir por el colmillo* (досл.: плювати крізь зуб) – вихвалитися; *morderse los puños* (досл.: кусати кулаки) – гніватися. Але вони можуть передавати й пряме номінативне значення, яке стосується інтенсивності, оцінки події, свідомої або мимовільної реакції: за боки хапатися, вхопитися за живіт – як жести під час сильного сміху, вхопитися за голову – як жести реакція на погане повідомлення стосовно самого суб'єкта жесту; пальці облизувати – жест, коли страва була дуже смачною. В іспанській мові маємо таке: *doblar la rodilla* (досл.: стати на коліно) – жест, який демонструє покору, повагу; *taparse las orejas* (досл.: закрити вуха) – жест під час неприємної розмови.

Мімікою зазвичай називають рухи м'язів обличчя, які виражають внутрішній душевний стан людини. Соматофразеологізми, пов'язані з мімікою, позначають характер реакції людини на певні ситуації чи обставини. Серед фразеологічних одиниць, що описують знакові мімічні дії людини, численну групу становлять звороти з лексемою «око», оскільки очі та погляд – це один із найважливіших засобів невербальної комунікації: блимати очима, блискати оком, вивалити очі, витріщити очі, відводити очі, водити очима, глянути недобрим оком, здійсмати очі догори, кліпати очима, очі на лоб лізуть. Серед соматичних фразеологізмів іспанської мови ми теж зафіксували достатню кількість одиниць з соматизмом *ojo*: *abrir un ojo de a cuarta, no haberle a uno los ojos bajo la frente, sacar los ojos* – вирячити очі, очі на лоба лізуть; *guiñar un ojo* – підморгнути; *bailarle los ojos* – бути веселим, очі горять; *bajar los ojos* – опустити очі; *matar con los ojos* – вбити поглядом. Крім цього, зустрічаються звороти з лексемами, що називають такі частини обличчя, як брова (брови полізли на лоба, і бровою не вести); вус (вусом не моргнеш, вусом моргати), губа (відставляти губу, губу копилити, дути губи), зуб (вишкірити зуби, зціпити зуби, клацати зубами, скреготати зубами), лоб (з-під лоба дивитися), ніс (відвертати носа, гнути кирпу (носа), накопилити носа, крутити носом), повіки (не змикати повік), рот (кривити рот, рота роззявити). В іспанській мові ми знайшли теж чимало прикладів з соматизмами *boca, cara, ceja, frente, labio, nariz*: *alargar la cara* – зажуритися; *arguar la frente* – насупитися; *arquear las cejas* – здивуватися; *morderse los labios* – терпіти, стримуватися; *torcer la boca* – скривитися, бути незадоволеним; *torcer las narices* – відмовлятися. Як видно із прикладів, в українській мові цю групу становлять соматизми зони обличчя – брови, рот, вуса, вуха, губи, ніс, очі; в іспанській – *boca* (рот), *cara* (обличчя), *ceja* (брова), *frente* (лоб), *labio* (губа), *nariz* (ніс), *ojo* (око). Базою формування значень таких фразеологізмів є типові мімічні реакції здивування, образи, гніву, байдужості. В українській мові характерною семантичною особливістю є те, що фразеологізми цієї групи часто позначають відсутність очікуваної належної реакції: вухом не повести, бровою не повести (не моргнути), вусом не повести, оком не моргнути. Базовими в цьому разі є позначення двох рухів: повести вухом і моргнути оком як реакція несуттєві обставини. Позначення рухів дають семантичні переноси за суміжністю: позначення руху повік (моргати, мигати) переноситься на позначення руху брови, а це позначення, у свою чергу, переноситься на рух вуса. Аналогічно фор-

нуються соматичні сполучення дієслова поведи. Повести вухом – це реальна реакція тварини на звукові подразники. Метафорично позначення цієї реакції переноситься на людину – вухом не поведе. А далі поняття такого руху – реакції – переноситься на інші рухомі частини обличчя – вуса, брови або й навіть на всю голову: головою не поведе. Слід зазначити, що в іспанській мові така група фразеологізмів є нечисленною. Нам не вдалося знайти багато прикладів: *no mover pestaña* – бровою не поведи. Приклад *volver la cara a otro lado* (байдужо відвернутися) теж демонструє певну реакцію (байдужість).

Українські та іспанські соматичні фразеологізми можуть концептуалізувати різні сфери дійсності: комунікативні реакції людини, її психологічний, фізичний чи інтелектуальний стан, почуття та емоції, поведінку й діяльність людини, стосунки між людьми. Фразеологізми, що базуються на назвах жестів, поз, міміки, рухів тіла, беруть активну участь у процесі утворення фразеологічних концептів. Процес розвитку фразеологічного значення включає в себе вербалізацію соматичних рухів, вживання словосполучень у денотативному та фразеологічному значеннях водночас і закріплення фразеологічного значення. Жести чи міміка, що відображають певні реакції людей, дуже часто отримують словесне вираження. Питання про те, як реакції людського організму можуть бути відображені мовними засобами, залежить від носіїв мови й безпосередньо від її можливостей. Переживаючи одні й ті самі емоції, оцінюючи їх аналогічно, члени суспільства відбирають для висловлення своїх почуттів різні, хоча й функціонально подібні слова. Фізичні реакції подібні в людей, що належать до різних мовних колективів, на відміну від звичаїв, ритуалів, символізації явищ природи, факторів культури, відображених у мові. Практичний матеріал засвідчує, що в іспанській мові спостерігається більша варіативність способів і засобів вираження емоцій та почуттів. Специфічними рисами представників іспанської культури є їх підвищена психоемоційна експресивність, спонтанність у виявленні душевного настрою. Все це представлено великою кількістю експресивно-емоційної лексики.

Висновки. Отже, людське тіло – це не тільки об'єкт природи, а й об'єкт культури, об'єкт мови. Різні частини тіла беруть участь у кодуванні значень, що виражаються та передаються в процесі комунікації, або невербально, або в результаті інтерпретації жестів, міміки, поз, емоцій і почуттів людини, які можуть закріплюватися в мові у вигляді фразеологічних одиниць. У цьому випадку частини тіла є мовними образами й символами. У вербальному оформленні думок мовні образи відіграють надзвичайно важливу роль у спілкуванні, забезпечуючи обмін не тільки ідеями, а й емоціями. Тотожність семантики соматизмів у складі фразеологізмів різних мов по-різному представлена в них як якісно, так і кількісно. Соматична фразеологія віддзеркалює культурно-національну самосвідомість, національний менталітет кожної лінгвокультурної спільноти. Результати і висновки роботи мають значення для подальшого дослідження низки актуальних проблем української та іспанської фразеології, а також загальної теорії фразеології, когнітивної лінгвістики й етнолінгвістики, для вивчення найвної анатомічної картини світу, властивої українській та іспанській мовам.

Література:

1. Верещагин Е.М. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1990. – 247с.
2. Григорьева С.А. Словарь языка русских жестов / С.А. Григорьева, Н.В. Григорьев, Г.Е. Крейдлин. – Москва-Вена: ЯРК; Wiener Slawistischer Almanach Sonderband 49, 2001. – 230 с.
3. Добрушина Н.Р. Была не была (о репликах-жестах отчаяния) / Н.Р. Добрушина // Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке. – М.: ЯРК, 1999. – С. 194–205.
4. Козеренко А.Д. Тело как объект природы и как объект культуры / А.Д. Козеренко, Г.Е. Крейдлин // Фразеология в контексте культуры. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С. 243–256.
5. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык / Г.Е. Крейдлин. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 581 с.
6. Потебня А.А. Теоретическая поэтика / А.А. Потебня. – М.: Высшая школа, 1990. – 344 с.
7. Самойлович Л.В. Відображення кінетичних засобів невербального спілкування в українських фразеологізмах / Л.В. Самойлович // Культура народів Причорномор'я. – 2002. – Т. 37. – С. 173–175.
8. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; ред. І.К. Білодід. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 2. – 547 с.
9. Стрілець Н.Я. Структурні та функціонально-семантичні особливості соматичних фразем у романських мовах (на матеріалі французької, іспанської та італійської мов): дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.05 / Н.Я. Стрілець. – К., 2002. – 185 с.
10. Толстова О.Л. Лінгвокогнітивні особливості соматичних фразеологізмів іспанської мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.05 / О.Л. Толстова. – К., 2007. – 19 с.
11. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови: посіб. для студ. філол. фак. вищ. навч. закл. / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 400 с.
12. Федосов О. Антропоморфная фразеология жестов и корпус / О. Федосов // Słowo. Tekst. Czas: Materiały VIII Międzynarodowej konferencji naukowej. – Szczecin: WNUS, 2005. – S. 103–107.
13. Casares J. Introducción a la lexicografía moderna / J. Casares. – Madrid, 1969. – 355 p.
14. Corpas Pastor G. Manual de fraseología española / G. Corpas Pastor. – Madrid: Gredos, 1996. – 238 p.
15. Pamies Bertran A. Modelos icónicos y arhimetáforas: algunos problemas metalingüísticos en el ámbito de la fraseología / A. Pamies Bertran // Language Disign. – 2002. – № 4. – P. 9–20.
16. Zuluaga A. Introducción al estudio de las expresiones fijas / A. Zuluaga // Studia Romanica et Linguistica. – Francfort-Berna-Cirencester: Lang, 1980.

Миронова Л. А. Концептуализация жестовых движений и мимики человека во фразеологических единицах украинского и испанского языков

Аннотация. В работе исследуются соматические фразеологизмы украинского и испанского языков, которые базируются на номинациях жестовых движений и мимики человека. Произведен анализ и классификация материала, выбранного из фразеологических словарей украинского и испанского языков.

Ключевые слова: фразеологическая единица, концепт, жест, мимика, поза, соматизм.

Myronova L. The conceptualization of mans gestures and facial expression in phraseological units in Ukrainian and Spanish

Summary. The paper investigates the somatic phraseological units in Ukrainian and Spanish, based on the nomination of gestures and facial expression of a man. The analysis and classification of the material selected from the phraseological dictionaries of Ukrainian and Spanish languages have been carried out.

Key words: phraseological unit, concept, gesture, facial expression, posture, somatism.